

COOPERAȚIA ÎN ROMÂNIA – ACTOR AL ECONOMIEI SOCIALE¹

CLAUDIA PETRESCU

În ultimii ani, dezbateră publică referitoare la economia socială a luat amploare în România. Economia socială reprezintă o soluție pentru incluziunea socială a persoanelor vulnerabile. Cooperativele se află la granița dintre economic și social, fiind marginalizate de abordările economice datorită faptului că principalele principii ale microeconomiei – prezența interesului individual și maximizarea profitului – au o aplicabilitate limitată. Acest articol își propune să prezinte sectorul cooperăției din România și rolul acestuia în cadrul economiei sociale.

***Cuvinte-cheie:** cooperative, economie socială, management democratic, al treilea sector.*

Abordările economice actuale acordă o atenție marginală rolului entităților de economie socială ca actori economici în cadrul economiei de piață, datorită, în parte, aplicabilității limitate a unor principii economice la aceste entități – prezența interesului individual și maximizarea profitului. Imposibilitatea explicării existenței și, uneori, a dezvoltării entităților respective prin intermediul acestor două principii majore ale economiei de piață impune găsirea unor noi paradigme explicative ale acestor fenomene. Entitățile de economie socială recunoscute la nivel internațional (CIRIEC, EMES, EURICSE) sunt cooperativele, mutualitățile, organizațiile neguvernamentale, atelierele protejate și alte forme de proprietate colectivă, cum ar fi, de exemplu, obștile/composesoratele sau asociațiile agricole. Demersul explicativ al fenomenului economiei sociale este necesar să pornească de la cunoașterea entităților care corespund caracteristicilor economiei sociale: existența unei misiuni sociale, guvernarea democratică și distribuția limitată a profitului. Ceea ce ne propunem în paginile următoare este analiza uneia dintre entitățile economiei sociale, respectiv cooperăția.

Articolul de față are ca principal scop analizarea principalelor tendințe înregistrate în sistemul cooperatist din România. Este un studiu exploratoriu și explicativ totodată al fenomenului cooperatist în România și al poziționării lui în

Adresa de contact a autorului: Claudia Petrescu, Institutul de Cercetare a Calității Vieții al Academiei Române, Calea 13 Septembrie, nr. 13, sector 5, 050711, București, România, e-mail: claucaraiman@yahoo.com.

¹ Articolul a fost realizat pe baza datelor obținute în cadrul proiectului „PROMETEUS-dezvoltarea economiei sociale în România prin cercetare, educație și formare profesională la standarde europene”, Contract: POSDRU/84/6.1/S/57676.

sistemul economiei sociale. Analiza datelor se axează, în principal, pe cooperăția meșteșugărească și de consum din România, băncile cooperatiste făcând obiectul unei alte analize datorită specificului activității lor de creditare.

Articolul vine să răspundă câtorva dintre întrebările legate de fenomenul cooperatist din România și nu numai acelor care animă dezbaterile publice actuale legate de rolul entităților de economie socială în furnizarea bunăstării sociale. Întrebările la care articolul oferă răspunsuri sunt: care sunt principalele abordări teoretice ale fenomenului la nivel internațional, și în special la cel european; cum au evoluat principalii indicatori economici ai cooperăției în ultimii 10 ani; care este gradul de răspândire geografică al cooperativelor în România; care este impactul social al cooperăției în România, concretizat în locurile de muncă create și numărul de membri.

Definită ca „o formă de organizare a muncii în care mai multe persoane lucrează în comun și cu mijloace de producție proprii, în cadrul aceluiași proces sau în procese diferite, dar legate din punct de vedere economic între ele, depinzând unul de altul, pentru realizarea finită a bunurilor materiale necesare societății” (Crișan, 2010), cooperăția din România a fost supusă, după 1989, unui amplu proces de schimbare atât din punctul de vedere al structurilor organizatorice, cât mai ales al rezultatelor înregistrate.

CADRUL CONCEPTUAL

Economia socială este un cadru dinamic, multidimensional, fiind foarte popular în lume. Acest cadru include organizațiile nonprofit și cooperativele, entități care diferă atât de sectorul public, cât și de cel privat al economiei (Defourney, 1988; Defourny și Campos, 1992).

Conceptul de economie socială tinde să sublinieze atât valoarea socială, cât și pe cea economică a organizațiilor sociale. Din această perspectivă, economia socială diferă de societatea civilă, care reprezintă cadrul predominant de studiere a organizațiilor nonprofit. În cadrul societății civile, asociațiilor de voluntariat le este atribuit un important rol în consolidarea economiei (Putnam, 2000), dar, în general, societatea civilă este considerată a fi pasivă din punct de vedere economic (Keane, 1998). Prin comparație, în cadrul economiei sociale valoarea economică a organizațiilor sociale primește o mai mare atenție.

Cooperativele, actori-cheie ai economiei sociale, diminuează disfuncționalitățile pieței, prin faptul că: sunt prezente în locații care nu sunt profitabile pentru firmele private, oferă locuri de muncă pentru persoanele marginalizate care au dificultăți de a intra pe piața muncii, cumpără bunuri produse la nivel local, la prețuri mai ridicate, în scopul asigurării siguranței alimentare, dezvoltării locale și în alte scopuri, vând produse și servicii la prețuri scăzute în cadrul comunităților cu venituri mici și oferă multe alte exemple de internalizare a preocupărilor comunităților în care acestea își desfășoară activitățile, în cadrul unei afaceri de tip

cooperatist (Novkovic, 2006; Harvey, 2003). Cu alte cuvinte, în cazul cooperativelor, deciziile de aprovizionare sunt fundamental modificate în funcție de obiectivele sociale ale acestora.

În ultimii ani, asistăm la o creștere a interesului vizavi de organizațiile cooperatiste, mai ales ca urmare a transformării și extinderii acestora în noi domenii de activitate. Aceste două fenomene se află într-o strânsă legătură, deoarece transformarea reprezintă o condiție prealabilă extinderii activităților în noi domenii de interes. În special, capacitatea cooperativelor de a-și asuma un număr de forme, în concordanță cu mediul socioeconomic în care acestea își desfășoară activitatea, merită o atenție deosebită, precum și identitatea cooperăției și a structurile organizaționale și juridice dezvoltate până în prezent, ca urmare a evoluției cooperativelor.

Constrângerile bugetare au determinat diminuarea treptată a rolului entităților publice în furnizarea serviciilor de bunăstare într-un număr de țări, golul lăsat de acestea fiind ocupat gradual de alte instituții, cum ar fi organizații neguvernamentale sau cooperative. Această schimbare a rolului actorilor în producerea și furnizarea bunăstării a condus la o serie de schimbări la nivel organizațional și juridic în multe țări. Această tendință există și în cazul fostelor țări socialiste și comuniste, în cadrul cărora cooperativele continuă însă să aibă un potențial neutilizat suficient, acestea fiind, în mare parte, subestimate în comparație cu alte modele de organizare (cum ar fi companiile capitaliste – preferate, în mod normal, în cadrul procesului de transformare a întreprinderilor de stat, sau alte organizații de economie socială, cum este cazul organizațiilor non-profit) (Borzaga și Spear, 2004: 3–4).

Cooperativele pot fi descrise ca „forme organizaționale capabile să se adapteze la schimbările economice, sociale, culturale și politice, datorită abilității acestora de reducere a costurilor specifice de tranzacționare cauzate de disfuncționalitățile pieței în mai multe sectoare” (Borzaga și Spear, 2004: 4).

Diferențele referitoare la dezvoltarea fenomenului de cooperare la nivel național, pot fi grupate în patru *modele de cooperare* (Borzaga și Spear, 2004: 4; Galera, 2004: 18):

- *Modelul mutualistic* este caracteristic cooperativelor care revendică o promovare strictă a intereselor membrilor afiliați acestora. Acest model cuprinde organizațiile orientate puternic către interesele economice ale membrilor săi. Cooperativele care sunt încadrate în acest model sunt privite ca întreprinderi private datorită drepturilor membrilor și nu au neapărat un rol social, ci îndeplinesc un rol economic de corectare a eșecurilor pieței. Acest model se regăsește în special în Germania și SUA.

- *Modelul sociologic* este caracteristic cooperativelor mai deschise spre servirea intereselor comunităților în care acestea își desfășoară activitatea. Este mai puțin răspândit acest model datorită „mutualității slabe”, a lipsei de centrare pe membri, ci mai degrabă pe satisfacerea intereselor comunității.

- *Modelul intermediar* se referă la acele sisteme în cadrul cărora conceptul de mutualitate (ajutor reciproc) a fost promovat nu numai pentru membri, ci și

pentru comunitate. Cooperativele care se încadrează în acest model se găsesc în majoritatea țărilor europene (Italia, Spania, Franța, Portugalia, Belgia). În cadrul acestor cooperative îndeplinirea intereselor membrilor nu presupune că nu pot fi realizate și scopuri comune pentru comunitate.

- *Modelul cvasipublic* – în cadrul căruia organizațiile cooperatiste sunt percepute ca fiind întreprinderi publice, iar normele lor de conducere sunt dictate de către autoritățile publice. Acest model se regăsește, în diferite forme, în țările socialiste și comuniste.

În ceea ce privește evoluția cooperativelor observată din modelele investigate în ultimele decenii, principalele modificări care au apărut sunt următoarele (Borzaga și Spear, 2004: 5):

- orientarea socială a devenit prioritară, în detrimentul celei mutualistice, într-un număr de țări;
- o evoluție generală spre producția de servicii de interes general a devenit evidentă;
- furnizarea serviciilor de interes general au fost încorporate din ce în ce mai mult în cadrul noilor forme de cooperare.

Formele de organizare tip cooperativă se bazează pe declarația internațional recunoscută a identității cooperatiste și pe valorile și principiile cooperatiei (ICA, 1995). Declarația ICA referitoare la identitatea cooperativei include definiția firmelor care activează în concordanță cu valorile și principiile cooperatiei: „O cooperativă este o asociație autonomă de persoane, unite în mod voluntar în scopul satisfacerii nevoilor economice, sociale, culturale și a aspirațiilor comune ale acestora printr-o întreprindere deținută în comun și controlată în mod democratic” (ICA, 1995). ICA enumeră, de asemenea, valorile cooperativei, dar și valorile personale ale membrilor acesteia: „Cooperativele sunt bazate pe valorile de auto-ajutorare, auto-responsabilitate, democrație, echitate, egalitate și solidaritate. Păstrând tradiția fondatorilor, membrii cooperativelor cred în valorile etice de onestitate, deschidere, responsabilitate socială și îngrijirea celorlalți” (ICA, 1995).

Principiile reprezintă mijloacele prin care cooperativele își pun în aplicare valorile. Există șapte principii enunțate de către ICA, dar cooperativele sunt libere să le schimbe, în funcție de nevoile specifice acestora. De exemplu, cooperativa Mondragon aplică zece principii proprii pentru a sublinia importanța controlului muncii asupra capitalului și a misiunii de protecție a locului de muncă. Cele șapte principii enunțate de ICA evoluează în funcție de nevoile membrilor cooperativelor, iar în prezent acestea sunt următoarele:

1. *Voluntariat și libertate de afiliere*: cooperativele sunt organizații de voluntariat, deschise tuturor persoanelor dornice să utilizeze serviciile furnizate de acestea și care acceptă de bunăvoie responsabilitatea dobândită în urma obținerii calității de membru, fără existența vreunei discriminări sociale, de sex, rasiale, politice sau religioase.

2. *Control democratic, exercitat de membri*: cooperativele sunt organizații democratice controlate de proprii membri, care participă activ în stabilirea politicilor și în procesele de luare a deciziilor. Bărbații și femeile care servesc interesele membrilor în calitate de reprezentanți aleși sunt responsabili în fața acestora. Membrii cooperativelor dețin drepturi egale de vot (o persoană, un vot). Chiar și cooperativele care sunt structurate pe mai multe nivele sunt organizate, de asemenea, într-un mod democratic.

3. *Participarea economică a membrilor*: membrii contribuie în mod echitabil la capitalul propriei cooperative, exercitând un control democratic asupra acestuia. Cel puțin o parte din acest capital este, de obicei, proprietatea comună a cooperativei. Membrii primesc, de obicei, compensații limitate, dacă este cazul, în raport cu capitalul subscris ca și condiție de dobândire a calității de membru. Membrii alocă surplusul pentru oricare sau toate din următoarele scopuri: dezvoltarea cooperativei, eventual prin înființarea de rezerve, din care cel puțin o parte trebuie să fie indivizibilă; recompensarea membrilor proporțional cu valoarea tranzacțiilor desfășurate în cadrul cooperativei; sprijinirea altor activități aprobate de către organizație.

4. *Autonomie și independență*: cooperativele sunt organizații autonome de autoajutorare, controlate de proprii membri. Dacă acestea încheie acorduri cu alte organizații, inclusiv guverne, sau primesc capital din surse externe, acestea se încheie în termeni care asigură controlul democratic al propriilor membri și păstrând autonomia cooperativei.

5. *Educație, formare și informare*: cooperativele asigură educare și formare propriilor membri, reprezentanților aleși, managerilor și angajaților, astfel încât aceștia să contribuie în mod eficient la dezvoltarea organizației. Acestea informează publicul larg, în special tinerii și liderii de opinie, despre natura și beneficiile cooperării.

6. *Cooperare între cooperative*: cooperativele servesc interesele propriilor membri cel mai eficient și, totodată, consolidează mișcarea cooperatistă, lucrând împreună prin structuri locale, regionale, naționale și internaționale.

7. *Interes față de comunitate*: cooperativele lucrează pentru dezvoltarea durabilă a comunităților din care fac parte prin politici aprobate de proprii membri.

Cooperativele sunt considerate a fi „cel mai important agent economic al economiei sociale” (Chaves și Monzon, 2006). Conform raportului CIRIEC (International Centre of Research and Information on the Collective Economy) 2006, o cooperativă este o entitate legal constituită în care principalul obiectiv este satisfacerea nevoilor membrilor săi, și/sau promovarea activității economice și sociale, în acord cu următoarele principii:

1. Activitatea cooperativei trebuie orientată către beneficiul mutual al membrilor săi, astfel încât fiecare membru să beneficieze de activitățile cooperativei proporțional cu participarea sa.

2. Membrii trebuie, de asemenea, să fie și clienți, angajați sau furnizori, sau să fie implicați în activitatea cooperativei.

3. Dreptul de control ar trebui acordat egal între membri, în acord cu principiul „un om – un vot”. Dreptul de vot este acordat individual și presupune că

membrii nu pot exercita nici un drept asupra activelor cooperativei. Deși votul ponderat poate fi permis în scopul de a reflecta contribuția fiecărui membru la activitățile entității, o limită este fixată pentru a preveni ca un membru să preia controlul asupra cooperativei.

4. Dobânda pentru creditele acordate și capitalul social trebuie limitate. În anumite circumstanțe, cooperativele pot avea printre membrii săi o proporție specificată de investitori care nu îi utilizează serviciile sau terțe părți care beneficiază de activitățile lor sau desfășoară activități în numele lor.

5. Dreptul de vot al investitorilor membri, dacă este permis, trebuie limitat, astfel încât controlul să fie acordat membrilor utilizatori.

6. Profitul trebuie distribuit în funcție de tranzacțiile cu cooperativa sau păstrat pentru satisfacerea nevoilor membrilor.

7. Nu ar trebui să existe restricții artificiale de apartenență (principiul apartenenței membrilor deschis); există norme specifice cu privire la aderare, demisie și excludere.

8. În caz de lichidare, activele nete și rezervele trebuie distribuite conform principiului distribuției dezinteresate, cu alte cuvinte, acestea trebuie atribuite unei alte cooperative care urmărește obiective similare sau în scopuri de interes general.

EXPLICAȚII TEORETICE ALE FENOMENULUI COOPERATIST

Aplicarea în practică a principiilor cooperatiste presupune crearea de rețele, lucrul în echipă, management participativ, un proces democratic de luare a deciziilor, transparență și schimb de informații, toate acestea contribuind la creșterea probabilității de apariție și dezvoltare a capitalului social și a antreprenoriatului social.

Cooperativele sunt prea economic orientate pentru a putea fi incluse în cadrul sectorului nonprofit și, totodată, prea social orientate pentru a putea fi considerate organizații economice care urmăresc obținerea de profituri (Levi și Davis, 2008, Borzaga și alții, 2009). Cooperativele sunt privite ca un model dual bazat pe o componentă economică și una socială. Aici poate fi găsită sursa de incompatibilitate între paradigma economică și raționalitatea organizațională care pretinde că este bazată pe coexistența celor două caracteristici, cea economică și cea socială.

În cadrul economiei clasice, cooperativele joacă un rol ambiguu, datorită faptului că nu există o delimitare clară în ceea ce privește orientarea acestora pentru-profit sau nonprofit. Caracteristica nonprofit a cooperativelor este bazată în mod tradițional pe indivizibilitatea rezervelor comune, procesul dezinteresat al dizolvării și pe proporționalitatea patronajului membrilor în privința distribuirii surplusurilor, cu condiția ca acest criteriu să fie aprobat de adunarea generală. Distribuirea surplusului este bazată pe criteriile de egalitate („un membru, un vot”) și proporționalitate (fiecărei persoane în funcție de participarea acesteia în activitatea organizației). Se poate trage concluzia că aceste organizații pot distribui

o parte din veniturile lor într-un mod proporțional, fără a avea nici o legătură cu împărțirea profitului în funcție de capitalul investit. În consecință, această distribuție a surplusului nu privează cooperativele de orientarea nonprofit a acestora, dar nici nu pot fi integrate într-un sistem pentru sau nonprofit. Prin prisma acestui fapt, cooperativele pot fi considerate întreprinderi economice și organizații nonprofit în același timp. Fiind bazate pe dualitatea socioeconomică, cooperativele sunt văzute ca organizații „hibrid”, prin combinarea elementelor de voluntariat și comerciale (Levi și Davis, 2008). Opțiunea de distribuire a surplusului nu privează, în mod necesar, cooperativele de natura lor nonprofit, deoarece aceasta se face în concordanță cu proporționalitatea patronajului membrilor, indiferent de tipul și cantitatea capitalului investit.

Cooperativele sunt considerate a fi inițiative antreprenoriale ale clasei mijlocii și a celei de jos, care duc la crearea de întreprinderi economice mici, ce le permit satisfacerea nevoilor lor sociale (Săulean, 1998).

Formele de sprijin ale comunității din partea cooperativelor includ, de asemenea, diverse donații care constau în timpul oferit de către aceste organizații comunităților în cadrul cărora acestea activează, în bunuri și servicii, implicarea în dezvoltarea comunității, finanțarea proiectelor de dezvoltare comunitară, oferirea de fonduri pentru diverse burse, precum și alte acțiuni caritabile (Novkovic, 2006).

CARACTERISTICILE PRINCIPALE ALE ACȚIUNII COOPERATIVELOR

Din punct de vedere economic, cooperativele sunt considerate a fi întreprinderi economice mici și mijlocii, care prezintă unele caracteristici importante (Săulean, 1998):

- sunt constituite dintr-un grup de persoane care au în comun un interes economic;
- scopul este de a satisface nevoile membrilor prin acțiune comună și asistență mutuală;
- obiectivul principal îl constituie producția de bunuri și servicii care să susțină financiar membrii și familiile lor.

Caracteristicile care diferențiază cooperativele de societățile comerciale sunt legate de scopul activității lor, de modul de guvernare, împărțirea profitului și modul de recuperare a investiției. Astfel:

- scopul unei societăți comerciale este de a maximiza profitul, în timp ce al unei cooperative este, pe lângă obținerea de profit, și acela de a satisface nevoile membrilor de natură social, cultural, educațională etc.;
- într-o societate privată, cei care dețin acțiunile sunt cei care conduc, iar votul depinde de numărul de acțiuni pe care îl deține o persoană. În cooperativă, guvernarea este bazată pe principiul „un om, un vot”;
- în cazul societăților comerciale, profitul se distribuie în funcție de capitalul social deținut. La cooperative, profitul se distribuie proporțional cu activitatea derulată;

• la retragerea dintr-o societate comercială, investiția inițială este recuperată în funcție de valoarea ei comercială din acel moment. La cooperativă, membrii primesc la plecare doar cât au investit. Drepturile membrilor cooperatori actuali nu se întind și asupra părții de patrimoniu considerată „indivizibilă” și care constituie averea creată în timp și destinată dezvoltării viitoare a organizației.

Tabelul nr. 1

Principalele diferențe între cooperative și ceilalți agenți economici

	Cooperative	Companii private
Scop	Producerea pentru nevoile comune ale membrilor.	Să facă profit pentru acționari.
Dreptul de vot	Bazat pe principiul „un om, un vot”, indiferent de numărul de acționari. Controlul este împărțit în mod egal între membrii.	Bazat pe numărul de acționari și de părțile sociale deținute de către aceștia. Acționarul care deține cele mai multe părți sociale are puterea de control a deciziilor.
Recuperarea investiției	Membrii investesc nu pentru recuperarea investiției, ci pentru că sunt beneficiari a produselor sau serviciilor. La plecarea din cooperativă membrii primesc doar cât au investit.	Investiția inițială este plătită în funcție de valoarea ei comercială la momentul retragerii. Investiția inițială este amortizată prin dividendele primite.
Profitul	Distribuit în funcție de activitatea în cooperativă, nu în funcție de capitalul social deținut.	Distribuit prin dividende în funcție de capitalul social deținut.

Sursa: Jarka Chloupková, European Cooperative Movement – Background and common denominators, 2002.

CONSIDERAȚII METODOLOGICE

Din punct de vedere informațional, realizarea unei analize aprofundate a principalelor modificări structurale intervenite în ultimii 20 de ani se lovește, de cele mai multe ori, de existența limitată a unor seturi de date statistice publice și omogene referitoare la tipurile de cooperative din România. Tocmai de aceea, pe parcursul acestui demers vom încerca, într-un prim-pas, să surprindem în profunzime principalele mutații intervenite în sistemul cooperăției de consum și al cooperăției meșteșugărești, deoarece în aceste domenii există cele mai multe date statistice. Pentru 2009, Institutul Național de Statistică a raportat un număr de cinci cooperative agricole. Datorită datelor insuficiente nu am analizat separat aceste cooperative agricole.

În analiza sistemului cooperăției de consum și meșteșugărești din România am utilizat bazele de date ale Uniunii Naționale a Cooperăției de Consum (CENTROCOOP) – pentru perioada 1990–2009; Uniunii Naționale a Cooperăției Meșteșugărești (UCECOM) – pentru perioada 1990–2009; Institutului Național de Statistică (INS) – pentru anii 2000, 2005, 2007, 2008, 2009. Datele furnizate de

către INS pentru perioada 2000–2009 au cuprins principalii indicatori economici: venituri și tipuri de venituri, cheltuieli și tipuri de cheltuieli, profitul și pierderea, imobilizările corporale și necorporale, numărul de salariați, distribuția geografică a cooperativelor. În analiză au fost cuprinse toate organizațiile cooperatiste care au depus bilanț și au fost cuprinse în evidențele INS.

Astfel au fost prelucrate date din bilanțurile anilor 2000, 2005, 2007, 2008, 2009 pentru cooperativele meșteșugărești și cele de consum. INS înregistrează cooperativele cu următoarea tipologie – cooperative meșteșugărești, cooperative de consum și cooperative de credit. Acestea depun bilanț ca orice altă societate comercială.

Datele de la UCECOM și CENTROCOOP se referă la numărul de membri, la numărul de salariați, societățile comerciale cooperatiste, volumul activităților economice etc.

DIAGNOZA SITUAȚIEI ACTUALE ȘI A TENDINȚELOR DIN ULTIMII 10 ANI

Cooperarea în România a înregistrat un trend descendent de evoluție după căderea regimului comunist în ceea ce privește numărul de membri, numărul de salariați, valoarea producției etc. În ceea ce privește valoarea producției, cooperarea a ajuns să producă cca. 3% din PIB, față 21% cât producea înainte. Perioada de tranziție a presupus schimbări structurale și la nivelul cooperăției, aceasta fiind nevoită să se adapteze la cerințele unei economii de piață.

În ceea ce privește numărul de cooperative meșteșugărești și de consum, se poate observa că, în perioada 2000–2009, numărul acestora a rămas relativ constant (*Tabelul nr. 2*).

Tabelul nr. 2

Număr cooperative gradul I și gradul II meșteșugărești și de consum

Tip entități	2000	2005	2007	2008	2009
Cooperative meșteșugărești	800	771	799	819	788
Număr uniuni județene ale cooperăției meșteșugărești		1	31	32	32
Cooperative de consum	874	941	927	922	894
FEDERALCOOP	30	32	30	28	28
CENTROCOOP		31	41	36	42
Total cooperative gradul I	1674	1712	1726	1741	1682
Total cooperative gradul II		64	102	96	102

Sursa: Calculații date INS, 2011.

Dacă în perioada comunistă, cooperarea era un actor important în ce privește ocuparea forței de muncă, după căderea regimului, numărul salariaților din sistem a scăzut de la 4,73% din totalul angajaților, în 1992 la 1%, în 2009. În 2009 față de 2000 se înregistrează o scădere de 84% a numărului de salariați din sistemul

cooperatist, mult mai mare decât pe totalul economiei. Scăderea cea mai mare se înregistrează în regiunile Nord-Est și Sud Muntenia (*Tabelul nr. 3*).

Tabelul nr. 3

**Efectivul salariaților la sfârșitul anului, pe forme de proprietate și regiuni de dezvoltare
(cifre absolute)**

Forma de proprietate		Perioada						
		1992	1995	2000	2005	2007	2008	2009
Total țară	TOTAL	6627350	6047678	4646287	4790431	5162967	5232694	4879480
Proprietate cooperatista	TOTAL	313269	166411	118912	68066	51825	51082	49865
	Procente	4,73	2,75	2,56	1,42	1,00	0,98	1,02

Sursa: INS, 2011.

Cadrul de funcționare al sistemului cooperăției de consum este asigurat prin *Legea nr. 1/2005* privind organizarea și funcționarea cooperăției, care la intrarea în vigoare a necesitat un amplu proces administrativ de adaptarea a structurilor existente la noile cerințe. Unul dintre efectele *Legii nr. 1/2005* l-a constituit reducerea numărului membrilor cooperatori persoane fizice și concentrarea controlului asupra patrimoniului cooperativelor în mâinile unui număr mic de persoane.

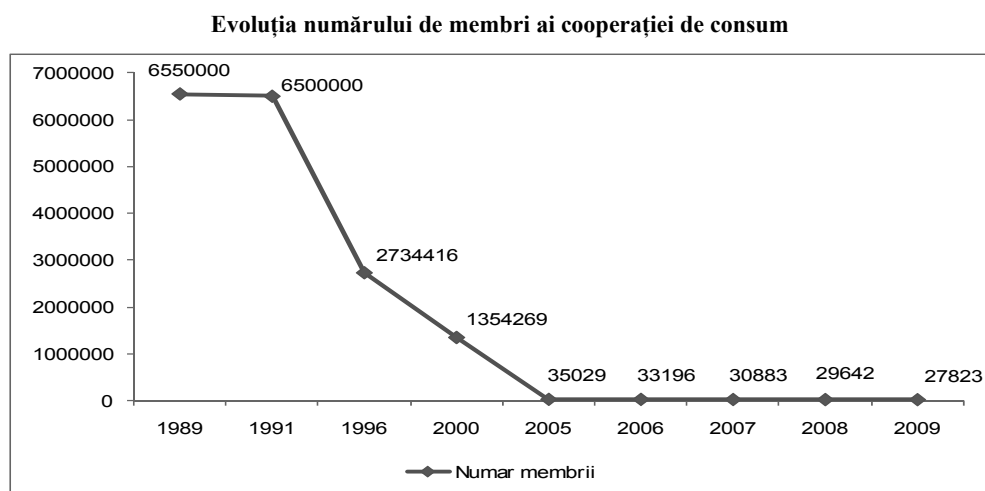
Sistemul cooperăției din România este format din societăți cooperative de gradul 1 și 2 și din asociații ale acestora la nivel județean și național. Societatea cooperativă de gradul 1 este persoană juridică constituită de persoane fizice; societatea cooperativă de gradul 2 este persoană juridică constituită din societăți cooperative de gradul 1, în majoritate, și alte persoane fizice sau juridice, în scopul integrării pe orizontală sau pe verticală a activității economice desfășurate de acestea.

Astfel, societățile cooperative de gradul 1 se pot constitui în una dintre următoarele forme: societăți cooperative meșteșugărești; societăți cooperative de consum; societăți cooperative de valorificare; societăți cooperative agricole; societăți cooperative de locuințe; societăți cooperative pescărești; societăți cooperative de transporturi; societăți cooperative forestiere; societăți cooperative de alte forme, care se vor constitui cu respectarea dispozițiilor *Legii 1/2005*.

După cum am afirmat deja, un punct forte al cooperăției este reprezentat de numărul de membri ai acesteia care îi conferă putere economică și socială. Dacă în perioada comunistă, numărul de membri cooperatori era foarte mare, ajungând la aproximativ șapte milioane de persoane numai în cooperăția de consum și meșteșugărească (CENTROCOOP, UCECOM), după 1990 acesta a scăzut dramatic, ajungând la aproximativ 93 000 în 2004. Datele privind numărul de membri au fost primite de la CENTROCOOP (Uniunea națională a cooperăției de consum) și UCECOM (Uniunea centrală a cooperativelor meșteșugărești).

În ce privește numărul de membri, datele CENTROCOOP (Crișan, 2010), indică o scădere dramatică de la 6 500 000 de membri, în 1991 la 27 823, în 2009 (Figura 1).

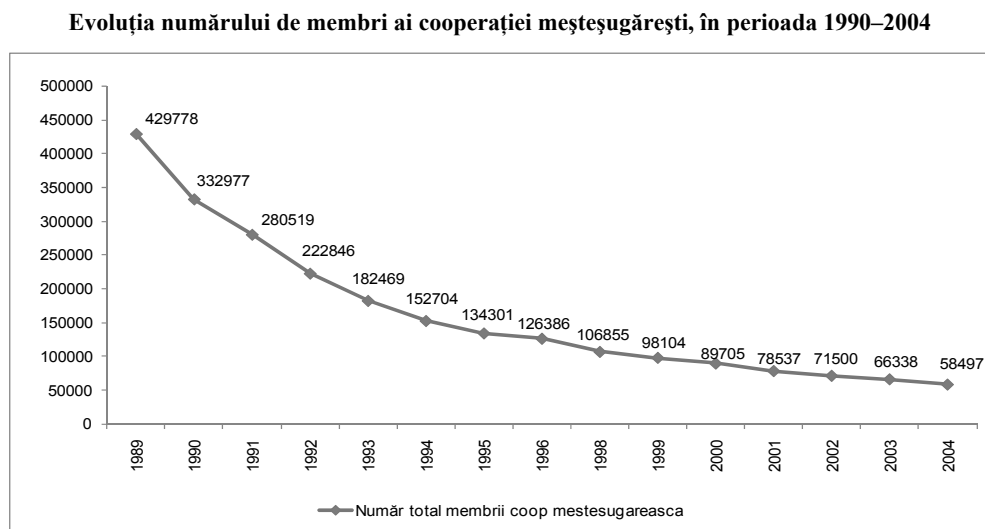
Figura 1

Sursa: Crișan, 2010.

În ce privește numărul de membri cooperatori, observăm o scădere substanțială a numărului lor după 1990 în cadrul cooperativelor meșteșugărești, de la 429 778 de membri în 1989 la 58 497 în 2004 (Figura 2).

Figura 2

Sursa: prelucrări date statistice UCECOM, 2011.

SCURT ISTORIC AL FUNCȚIONĂRII COOPERĂȚIEI DE CONSUM

Cooperăția de consum a apărut ca o formă de protejare a persoanelor din clasa medie. Membrii fondatori au putut pune în comun atât capital bănesc, cât și capital în natură, fapt ce a permis multor oameni să intre în această formă de asociere. Înainte de perioada comunistă, produsele de bază comercializate erau sarea și petrolul lampant.

În perioada comunistă asistăm la o creștere artificială a sectorului cooperăției de consum, care în mediul rural deținea monopol asupra comerțului și serviciilor. Vorbim despre o creștere artificială, deoarece oamenii erau, într-un fel, obligați să devină membri pentru a putea beneficia de produse alimentare și nu numai. Astfel majoritatea tinerilor din mediul rural, la împlinirea vârstei de 18 ani, deveneau membrii cooperatori.

Dacă în mediul rural dețineau magazine și prestări servicii, în mediul urban aveau spații de depozitare și de prelucrare a produselor agricole achiziționate de la membri. Există așa-numitul sistem de „schimb de produse între sat și oraș” prin care erau achiziționate de la membri produse vegetale și animale, erau prelucrate și apoi introduce în sistemul comercial de stat, sau chiar exportate. Cooperăția deținea abatoare unde animalele achiziționate de la membri erau tăiate, fabrici de testare și sortare a ouălor, fabrici de prelucrare a legumelor și fructelor, fabrică de producție de perne și pilote din puf de gâscă, fabrică de sortare și ambalare a melcilor (doar pentru export).

Acest sistem de achiziție permitea locuitorilor din mediul rural să își valorifice producția, produsele fiind preluate direct din gospodărie. În schimbul produselor, oamenii primeau bani.

După 1989, sistemul cooperăției de consum a cunoscut un declin accentuat. Acest declin a început cu obligativitatea distribuirii de produse de bază la costuri impuse de stat (perioada 1990–1992), și s-a accentuat pe măsura creșterii inflației. De asemenea, introducerea TVA-ului a eliminat achiziția directă a produselor animale și vegetale de la membri cooperăției.

Datele INS indică, pentru perioada 2000–2009, o ușoară creștere a numărului cooperativelor de consum, în perioada 2000–2005 (de la 874 la 941), urmată apoi de o diminuare treptată a numărului acestora, la 894 de entități (*Tabelul nr. 4*).

Tabelul nr. 4

Numărul cooperativelor de consum

	2000	2005	2007	2008	2009
Cooperative de consum (nr.)	874	941	927	922	894

Sursa: calculații pe baza datelor INS, 2011.

Conform reprezentanților CENTROCOOP, în prezent activitățile economice care au profit sunt cele de producție de praf de ouă și cele de prelucrare și

distribuție de legume și fructe. O altă activitatea profitabilă este legată de închirierile de spații. Restrângerea activității de achiziție de produse a dus la închirierea a aproximativ 40% din spațiile de depozitare deținute.

Informațiile furnizate de INS cu privire la evoluția cooperăției de consum în perioada 2000–2009 pun în evidență o creștere a majorității indicatorilor economici, cu efect direct asupra gradului de performanță al acestora. Exprimare în prețuri constante, valorile indicatorilor financiari ai cooperativelor de consum au cunoscut creșteri cuprinse între 13,2% (venituri din vânzarea produselor²) și 74,4% (alte venituri financiare³) (Tabelul nr. 5). Valori negative se înregistrează în privința cheltuielilor cu alte impozite, taxe, vărsăminte⁴ (–39,1%) și cheltuielile financiare⁵ (–11,9%).

Tabelul nr. 5

**Evoluția principalilor indicatori financiari ai cooperativelor de consum, în perioada 2000–2009
(mii RON)**

	2000	2005	2007	2008	2009	2009/ 2000
Active imobilizate ⁶ (lei)	131932112	119693356	148888709	154816033	151027781	14,5
Producția vândută (lei)	65901845	61713423	67853449	77357878	84833845	28,7
Cifra de afaceri netă ⁷ (lei)	476637671	601282108	587063203	613533259	549661449	15,3
Venituri din vânzarea produselor (lei)	410735826	528990883	512309136	529426272	464799027	13,2
Venituri din exploatare (lei)	488470936	650859636	650575176	660735165	589004195	20,6

² Produsele vândute reprezintă produsele finite, semifabricatele, produsele reziduale, serviciile sau lucrările obținute din producția proprie, studiile și cercetările realizate și vândute într-o perioadă de un an fiscal, precum și redevențele, locațiile de gestiune și chiriile percepute în baza unor contracte.

³ Acest tip de venituri se referă la plățile efectuate înainte de termen obținute de la furnizori și alți creditori, cât și la alte venituri financiare decât cele detaliate expres.

⁴ Cheltuieli cu alte impozite, taxe, vărsăminte etc. – reprezintă valoarea altor taxe, impozite și contribuții datorate de persoane juridice, care utilizează personal salarial.

⁵ Cheltuieli financiare – valoarea cheltuielilor de natură financiară, care pot fi atribuite în mod rațional perioadei pentru care se întocmesc situații financiare anuale.

⁶ Reglementările contabile din România definesc activele imobilizate ca fiind acele active ale unei entități destinate utilizării pe o perioadă îndelungată în activitatea acesteia. Astfel, activele imobilizate reprezintă bunurile și valorile destinate să servească pe o perioadă îndelungată în activitatea entității și care nu se consumă după prima lor utilizare și, ca atare, nu sunt destinate comercializării. În raport de comportamentul lor economic și cu structurile lor materiale, activele imobilizate se grupează în: a. imobilizări corporale; b. imobilizări necorporale; c. imobilizări financiare.

⁷ Cifra de afaceri netă (CA) este formată din producția vândută, veniturile din vânzări de mărfuri și venituri din subvenții de exploatare aferente vânzărilor.

Venituri din dobânzi (lei)	714765	601982	475582	853994	1246510	74,4
Alte venituri financiare (lei)	154424	521068	682112	392986	470618	204,8
Total venituri (lei)	505303165	652443723	651810505	662484146	591473959	17,1
Cheltuieli privind materiile prime și materialele consumabile (lei)	1182142	1453865	1571628	1640584	1532755	29,7
Cheltuieli cu personalul (lei)	80460053	103795852	115478839	121629583	117428660	45,9
Cheltuieli privind mărfurile (lei)	327813944	429533891	412250397	424641766	373344200	13,9
Cheltuieli cu alte impozite, taxe, vărsăminte (lei)	8851789	5372897	5264701	5559099	5390236	-39,1
Cheltuieli privind prestațiile externe (lei)	21486748	27861749	33400828	30547488	25666728	19,5
Cheltuieli financiare (lei)	3327882	2045057	2091273	2502261	2930374	-11,9
Cheltuieli totale (lei)	499302496	641401170	640663651	652237528	584871350	17,1
Profit net (lei)	747069	849054	660196	930515	1378362	84,5

Sursa: calculații pe baza datelor INS, 2011.

În ce privește domeniul de activitate al cooperativelor de consum, datele INS indică o concentrare a lor în domeniul comerțului, peste 90% dintre ele având acest CAEN, urmat de serviciile hoteliere și restaurante (*Tabelul nr. 6*).

Tabelul nr. 6

Clasificarea cooperativelor de consum după domeniul de activitate, în perioada 2000–2009

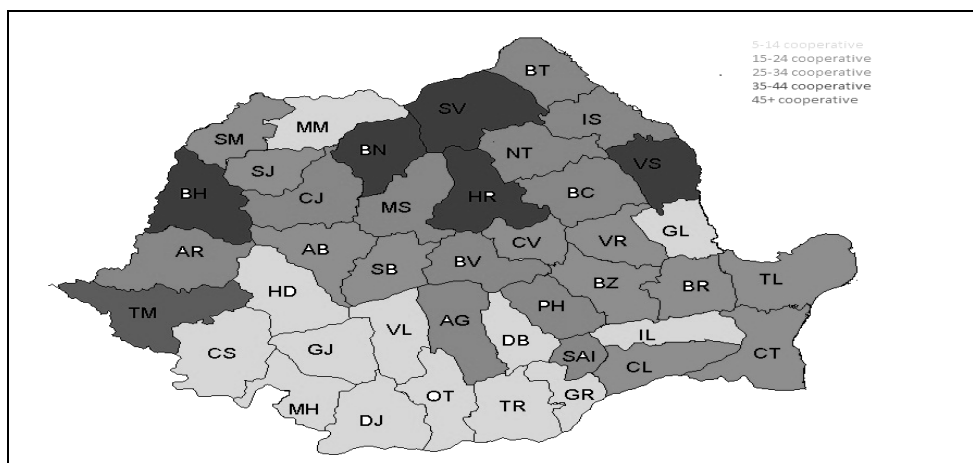
Cooperative de consum	2000	2005	2007	2008	2009
3,00 C – Industria prelucrătoare	3,3%	3,0%	3,1%	3,1%	3,4%
6,00 F – Construcții	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
7,00 G – Comerț	92,2%	92,8%	92,4%	92,4%	92,1%
8,00 H – Transport și depozitare	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%
9,00 I – Hoteluri și restaurante	2,3%	1,9%	2,0%	2,1%	2,1%
10,00 J – Informații și comunicații	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%
12,00 L – Tranzacții imobiliare	1,5%	1,4%	1,4%	1,4%	1,5%
13,00 M – Activități profesionale, științifice	0,1%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%
14,00 N – Activități de servicii administrative	0,0%	0,0%	0,1%	0,1%	0,1%
19,00 S – Alte activități de servicii	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%

Sursa: Calculații pe baza datelor INS, 2011.

În anul 2009, 17 județe regrupau 61,5% din numărul cooperativelor de consum. Altfel spus, cele 17 județe aveau un număr de cooperative de consum cuprins între 25 și 47, repartizarea acestora fiind reliefată în *Harta 1*.

Harta 1

Gruparea județelor în funcție de numărul de cooperative de consum existente în anul 2009

Sursa: Calculații pe baza datelor INS, 2011.

Dacă ne uităm la distribuția pe regiuni de dezvoltare (*Tabelul nr. 7*) observăm că cele mai multe cooperative de consum se găsesc în regiunea Nord-Est – 158, urmată de Nord-Vest – 153, Centru – 148, Sud Muntenia – 112, Sud-Est – 112, Vest – 106, Sud-Vest – 77, București–Ilfov – 28 (*Tabelul nr. 7*). În ceea ce privește distribuția cooperativelor de consum pe mediile de rezidență, observăm că 74% dintre ele sunt în mediul rural, iar 26% în mediul urban (*Tabelul nr. 8*).

Tabelul nr. 7

Evoluția numărului de cooperative de consum la nivel regional, în perioada 2000–2009 (număr)

	2000	2005	2007	2008	2009
Nord-Est	138	161	160	159	158
Vest	96	107	108	109	106
Sud-Est	120	118	115	114	112
Centru	152	152	149	147	148
Nord-Vest	121	156	158	159	153
Sud-Vest	74	82	82	81	77
Sud Muntenia	145	135	125	123	112
București-Ilfov	28	30	30	30	28

Sursa: calculații pe baza datelor INS, 2011.

Tabelul nr. 8

Evoluția numărului de cooperative de consum pe medii de rezidență, în perioada 2000–2009 (număr)

	2000	2005	2007	2008	2009
Rural	666	703	689	687	665
Urban	208	238	238	235	229

Sursa: calculații pe baza datelor INS, 2011.

COOPERAȚIA MEȘTEȘUGĂREASCĂ

Începuturile cooperăției meșteșugărești din România datează din anul 1879, când a fost înființată prima organizație de acest fel – „Societatea meseriașilor de încălțăminte” (București). Dacă cooperăția de consum își derula activitatea în special în mediul rural, cea meșteșugărească era prezentă preponderent în cel urban.

În perioada comunistă, sistemul cooperatist producea aproximativ 21% din PIB, conform declarațiilor reprezentanților UCECOM, din care 11% îl aducea cooperăția meșteșugărească și 10% cea de consum. Acum cooperăția meșteșugărească produce cca. 2% din PIB.

La fel ca și în cazul cooperăției de consum, putem spune că în perioada comunistă numărul membrilor a crescut artificial, datorită beneficiilor pe care le puteau obține prin intrarea în acest sistem. Nu era vorba despre o asociere voluntară a membrilor la aceste structuri, în perioada comunistă.

În comunism, sistemul cooperăție meșteșugărești deținea monopolul în mediul urban în ceea ce privea furnizarea anumitor servicii cu caracter local, precum reparațiile și prestările de servicii. Cooperăția meșteșugărească era singura alternativă la economia centralizată. Ca ordin de mărime, cooperăția meșteșugărească deținea toată piața de servicii de cosmetică și coafură-frizerie din mediul urban, toată piața de reparații electrocasnice, o mare parte din piața de reparații auto, 50% din producția de covoare lucrate manual, 60% din producția de globuri.

După căderea regimului comunist, UCECOM (Uniunea Centrală a Cooperativelor Meșteșugărești) este organizația cu rol de reprezentare a cooperăției meșteșugărești. Aceasta a organizat, în primii ani după revoluția din 1989, prima bancă cu capital privat românesc – MINBANK, care ulterior a fost vândută către ATEBANK în perioada de creștere a inflației (1993–1996). Oricum, UCECOM-ul mai deține încă 25% din acțiunile băncii, astfel încât să poată negocia condiții de creditare avantajoase pentru membrii săi.

În prezent, cooperăția meșteșugărească deține, conform declarațiilor reprezentanților săi, cca. 99% din piața de servicii în domeniile cosmetică și coafură-frizerie, 95% din piața de reparații mici, 85% din piața de reparații auto, dar numai 5% din producția de globuri.

Cooperăția meșteșugărească are organizat un sistem de învățământ propriu, care cuprinde atât învățământ de tip preuniversitar, cât și universitar.

Datele INS indică, în perioada 2000–2009, o scădere ușoară a numărului cooperativelor, de la 800 la 788 (*Tabelul nr. 9*).

Tabelul nr. 9

Evoluția numărului de cooperative meșteșugărești, în perioada 2000–2009

Total	2000	2005	2007	2008	2009
Cooperative meșteșugărești	800	771	799	819	788

Sursa: calculații pe baza datelor INS, 2011.

Pe ansamblul perioadei 2000–2009, pentru care există date disponibile, indicatorii financiari privind veniturile realizate de cooperativele meșteșugărești au înregistrat creșteri semnificative, cu o plajă de oscilație cuprinsă între 97,8% (venituri din exploatare) și 753,5% (alte venituri financiare). În ce privește cheltuielile, asistăm și aici la creșteri semnificative, mai ales la cheltuielile privind personalul – 88,6% și la cele privind mărfurile – 102,3% (*Tabelul nr. 10*).

Tabelul nr. 10

Evoluția principalilor indicatori financiari ai cooperativelor meșteșugărești, în perioada 2000–2009 (prețuri comparabile)

	2000	2005	2007	2008	2009	2009/2000
Active imobilizate (lei)	232484412,5	464833695	569125933	611107034	597105105	156,8
Producția vândută (lei)	326228297,3	579197897	593904916	636382699	592894520	81,7
Cifra de afaceri netă (lei)	363009282,3	662255782	698761675	751379944	686563552	89,1
Venituri din vânzarea produselor (lei)	36780985	68352217	83716169	94593314	76831532	108,9
Venituri din exploatare (lei)	379572911	755948567	818203484	853824592	750790518	97,8
Venituri din dobânzi (lei)	1898367	1590157	1657308	3703560	5911134	211,4
Alte venituri financiare (lei)	397181	3965145	6508418	4748092	3389967	753,5
Total venituri (lei)	398123827	762116624	829397005	862850617	760469633	91,0
Cheltuieli privind materiile prime și materialele consumabile (lei)	56355155	90385467	85063185	88316288	76566342	35,9
Cheltuieli cu personalul (lei)	196488927	373416971	388479876	417889997	370558986	88,6
Cheltuieli privind mărfurile (lei)	30143042	55215551	65802824	72669836	60978215	102,3
Cheltuieli cu alte impozite, taxe, vărsăminte (lei)	11054289	11616047	13935872	15562756	15150918	37,1
Cheltuieli privind prestațiile externe (lei)	38573958	67094284	73898694	78369626	69371117	79,8
Cheltuieli financiare (lei)	6317409	12523921	9363409	11906871	9384679	48,6
Cheltuieli totale (lei)	378753812	741603358	779662964	821129996	748148223	97,5
Profit net (lei)	3975841	1947842	7061189	5356138	7383730	85,7

Sursa: calculații pe baza datelor INS, 2011.

Trebuie observată mai ales ponderea ridicată și în continuă creștere a veniturilor din exploatare, în totalul venituri (de la 95,3% în anul 2000 la 98,4% în anul 2009), precum și ponderea cheltuielilor cu personalul în totalul cheltuielilor cooperativelor meșteșugărești.

Cele mai multe cooperative meșteșugărești au ca domeniu de activitate industria prelucrătoare – 54,7%, în 2009, urmate de alte servicii – 16,5%, în 2009 și de comerț – 10,4%, în 2009 (*Tabelul nr. 11*).

Tabelul nr. 11

Distribuția cooperativelor meșteșugărești după codul CAEN, în perioada 2000–2009

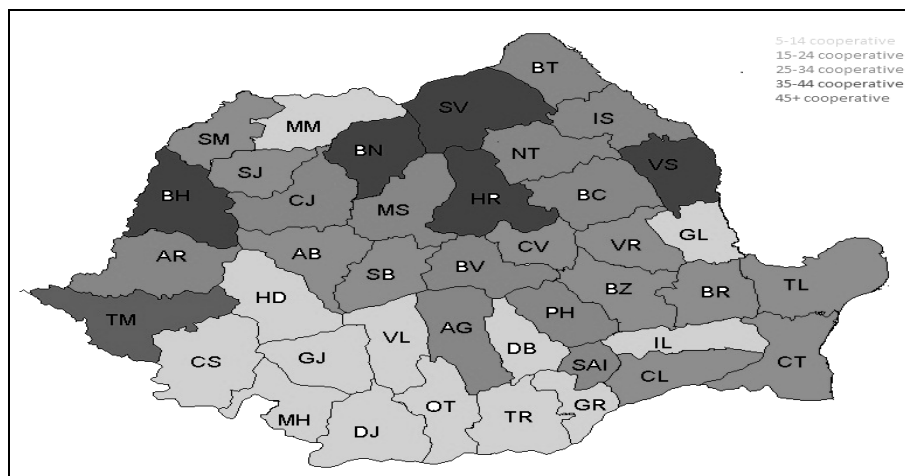
Cooperative meșteșugărești	2000	2005	2007	2008	2009
1,00 A – Agricultură, silvicultură și pescuit	0,1%	0,3%	0,5%	0,4%	0,5%
2,00 B – Industria extractivă	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
3,00 C – Industria prelucrătoare	60,8%	59,9%	55,9%	55,3%	54,7%
6,00 F – Construcții	5,8%	5,2%	5,4%	5,1%	5,1%
7,00 G – Comerț ...	9,3%	9,9%	10,8%	10,6%	10,4%
9,00 I – Hoteluri și restaurante	1,0%	1,2%	1,0%	0,9%	0,8%
10,00 J – Informații și comunicații	0,3%	0,3%	0,3%	0,2%	0,3%
12,00 L – Tranzacții imobiliare	3,5%	3,6%	5,9%	7,0%	7,9%
13,00 M – Activități profesionale, științifice ...	2,6%	2,6%	3,5%	3,3%	2,9%
14,00 N – Activități de servicii administrative ...	0,8%	0,8%	0,6%	0,6%	0,5%
17,00 Q – Sănătate ...	0,3%	0,3%	0,3%	0,2%	0,3%
19,00 S – Alte activități de servicii	15,6%	16,0%	15,8%	16,2%	16,5%

Sursa: calculații pe baza datelor INS, 2011.

În anul 2009, opt județe grupau 44,5% din numărul cooperativelor meșteșugărești din țară, după cum putem vedea și în *Harta 2*.

Harta 2

Gruparea județelor în funcție de numărul de cooperative meșteșugărești existente în anul 2009

Dacă ne uităm la distribuția pe regiuni de dezvoltare observăm că cele mai multe cooperative de meșteșugărești se găsesc în regiunea Nord-Est – 211 (ca și la cooperarea de consum), urmată de Sud-Est – 126, Nord-Vest – 106, Centru – 91, Sud Muntenia – 74, Vest – 69, Sud –Vest – 64, București – Ilfov – 47 (*Tabelul nr. 12*). În ceea ce privește distribuția cooperativelor de consum pe mediile de rezidență, observăm că 0,6% dintre ele sunt în mediul rural, iar 99,4% în mediul urban (*Tabelul nr. 13*).

Tabelul nr. 12

Distribuția regională a cooperativelor meșteșugărești în perioada 2000–2009

Regiune	2000	2005	2007	2008	2009
Nord-Est	175	165	202	222	211
Vest	55	70	74	74	69
Sud-Est	129	122	123	125	126
Centru	112	104	98	98	91
Nord-Vest	106	107	106	106	106
Sud-Vest	82	73	66	67	64
Sud	87	77	77	77	74
București-Ilfov	54	53	53	50	47

Sursa: Calculații pe baza datelor INS, 2011.

Tabelul nr. 13

Distribuția pe medii de rezidență a cooperativelor meșteșugărești, în perioada 2000–2009

Mediu de rezidență	2000	2005	2007	2008	2009
Rural	4	5	7	6	5
Urban	796	766	792	813	783

Sursa: Calculații pe baza datelor INS, 2011.

CONCLUZII

Dacă până în 1990, cooperarea de consum deținea o poziție importantă în cadrul economiei naționale, după acest an, modificările structurale intervenite, prin trecerea de la economia centralizată la o economie de piață, nu au constituit pentru cooperativele de consum o nișă de dezvoltare, ci, dimpotrivă, acestea au fost nevoite, în limita resurselor disponibile și în continuă scădere, să se adapteze din mers noilor tendințe.

Principalele concluzii, în urma analizei datelor, sunt:

- După 1990, cooperarea a cunoscut un declin major în ce privește numărul membrilor cooperatori și a numărului salariaților.
- Indicatorii economici ai cooperării (productivitate, rentabilitate, profit) înregistrează creșteri în perioada 2000–2009.

- În regiunea Nord-Est, care este una dintre regiunile sărace ale României, se află cele mai multe cooperative de consum și meșteșugărești din România.
- Legea 1/2005 a dus la o scădere a capacității de coordonare și de control în sistemul cooperatist și a permis concentrarea patrimoniului în mâinile unui număr redus de membri.

Din punctul de vedere al reprezentanților cooperativelor de consum și meșteșugărești, marea provocare pentru sistemul cooperatist o reprezintă lipsa unor reglementări clare privind proprietatea asupra clădirilor și terenurilor deținute în vremea regimului comunist. Cooperativele de consum și cele meșteșugărești dețin un patrimoniu mare în clădiri, terenuri și mijloace de producție realizat de către membri în perioada regimului comunist. Aceste clădiri au fost fie din cele naționalizate, fie construite pe terenuri puse la dispoziție de către stat. Odată cu Legea 10/2001 privind situația unor imobile preluate abuziv în perioada comunistă, la art. 10 situația terenurilor pe care se află clădiri ale cooperației părea să se fi clarificat, în sensul că, în cazul în care terenurile erau acordate prin hotărâri ale Sfatului popular, ale Consiliului de miniștri, decrete, legi, iar construcțiile realizate erau autorizate, statul era cel care trebuie să îi despăgubească pe foștii proprietari. Modificările aduse Legii 10/2001 de către Legea 247/2005 prevăd restituirea terenurilor foștilor proprietari, indiferent de modul de realizare al construcțiilor. Multe dintre clădirile construite se află pe terenuri care au fost retrocedate vechilor proprietari, sau multe clădiri în care s-au investit bani în modernizare au fost retrocedate. Toate acestea au dus la apariția unui număr mare de procese pentru apărarea patrimoniului cooperației, ceea ce a slăbit din forța acestor structuri. Aceste litigii pentru proprietatea clădirilor sau terenurilor au dus la reducerea activității sau chiar la închiderea unora dintre cooperative. O parte dintre clădirile cooperativelor de consum au fost vândute foștilor proprietari ai terenurilor la sume mult subevaluate. De aceste probleme sunt afectate atât cooperativele meșteșugărești cât și cele de consum, care își derulează activitatea în special în mediul rural.

Faptul că s-au considerat prioritare alte legi privind proprietatea a dus la situația în care „*cooperația a rămas cu bunurile pe un teren care, în cele mai multe cazuri, nu este al nostru*” (reprezentant cooperativă de consum). În consecință, cooperația a fost obligată să vândă la prețuri subevaluate majoritatea clădirilor aflate pe terenuri ce au fost retrocedate. Chiar și acolo unde s-ar fi putut păstra anumite clădiri au fost nevoiți să vândă pentru a putea supraviețui, în condițiile în care concurența neloială făcută de evazionistii fiscali „sufocă” cooperația prin practicarea unor prețuri ce nu includ taxe, care scot, practic, de pe piață cooperația.

Toate aceste litigii existente încă fac imposibilă accesarea de fonduri europene, deoarece cooperativa nu are cum să demonstreze că este proprietara imobilelor unde se vor derula activitățile proiectului. O altă problemă care derivă din existența litigiilor este imposibilitatea accesării de credite, în lipsa oferirii de garanții imobiliare.

Apariția Legii 1/2005 a avut efecte negative asupra sectorului cooperatist, prin „distrugerea sistemului de control” și prin posibilitatea înstrăinării patrimoniului către membri. În sistemul cooperatist exista, înainte de apariția acestei legi, un sistem de control a activității cooperativelor destul de riguros, într-o organizare ierarhică foarte strictă. Activitatea cooperativelor de gradul I era controlată de cele de grad II, în vechea formulă legislativă, în timp ce, conform Legii 1/2005, cooperativele de grad I și cele de grad II sunt asociați la nivel județean. Această unitate, uniunea județeană (care este cooperativă de grad II) nu mai are niciun drept de control, de supraveghere, fiecare cooperativă fiind independentă. Desființarea acestui control a permis acțiunea discreționară a unora dintre administratorii acestor cooperative de consum, cu efecte benefice asupra prosperității lor economice și cu efecte negative asupra intereselor simplilor membri cooperatori. Prin noua lege nu mai există nici obligativitatea pentru cooperativele de gradul I să fie membre ale uniunilor județene, ci se pot afilia direct la uniunile naționale. Reprezentanții cooperativelor consideră că această lege nu protejează patrimonial indivizibil.

Un alt factor care a dus la slăbirea cooperăției este prevederea din Legea cooperăției, art. 7, alin 4, conform căreia principiile cooperatiste nu au caracter normativ, fapt ce a condus la o respectare diferențiată a acestora.

Gândit într-o manieră economică, corelată cu un management și o politică investițională adecvate, sistemul cooperăției se poate revigora, venind în întâmpinarea unui segment semnificativ al cererii consumatorilor sau al nevoii unor lucrători sau producători de forme de organizare adecvate.

BIBLIOGRAFIE

1. Borzaga, C., Depedri, S., Ermanno, T., *The role of cooperative and social enterprises: a multifaceted approach for an economic pluralism*, în „Euricse Working Papers”, N. 000/09, 2009.
2. Borzaga, C., Spear, R., eds., *Trends and challenges for co-operatives and social enterprises in developed and transition countries*, Trento, Edizioni, 31, 2004.
3. Chaves A. R., Campos, M.J.L., *The Social Economy in the European Union*, Brussels, CIRIEC, 2006.
4. Crișan, I., *Cooperația de consum. Evoluție, structuri, strategii de dezvoltare*, București, Editura Universitară, 2010.
5. Chloupková, J., *European Cooperative Movement – Background and common denominators*, în „Unit of Economics Working Papers”, nr. 4, 2002, disponibil online la <http://purl.umn.edu/24204>, pp. 1–44.
6. Defourny, J., *De la coopération à l'économie*, în Congreso de Co-operativismo, University of Duesto and the World Basque Congress, 1988, pp. 71–88.
7. Defourny, J., Campos M., J., *The third sector: Co-operative, mutual and nonprofit organizations*, Brussels, CIRIEC, DeBoeck University, 1992.
8. Galera, G., The evolution of the co-operative form: an international perspective, în Borzaga, C., Spear, R., eds., *Trends and challenges for co-operatives and social enterprises in developed and transition countries*, Trento, Edizioni31, 2004, pp. 17–39.
9. Keane, J., *Civil society: Old images, new visions*, Stanford, Stanford University Press, 1998.

10. Levi, Y., Davis, P., *Cooperatives as the "enfants terribles" of economics: Some implications for the social economy*, în "The Journal of Socio-Economics", nr. 37, 2008, pp. 2178–2188.
11. Novkovic, S., *Co-operative business: the role of co-operative principles and values*, în "Journal of Co-operative Studies", 39 (1), 2006, pp. 5–16.
12. Novkovic, S., *Definig the co-operative difference*, în "The Journal of Socio-Economics", 37, 2008, pp. 2168–2177.
13. Putnam, R., *The collapse and revival of American communities*, New York, Simon and Schuster, 2000.
14. Săulean, D., *Defining the Cooperative Sector in Romania*, București, FDSC, 1998, disponibil online la www.fdsc.ro.
15. *** *International Cooperative Alliance Statement of the co-operative identity*, ICA, 1995, disponibil online la <http://www.wisc.edu/uwcc/icic/issues/prin/21-cent/identity.html>.

In the last years the policy debates around the social economy have increased in Romania. Social economy represents a solution for social inclusion issues. Cooperatives represent border entities based on two components – economic and social. They were marginalized by the economic approaches due to the fact that the main microeconomic principles – the presence of only self-interested individuals and profit-maximisation – has limited applicability to the case of cooperatives. This article aims to present the cooperatives sector in Romania and their role in social economy sector.

Keywords: cooperatives, social economy, democratic management, third sector.

Primit: 19.09.2011

Acceptat: 27.10.2011

Redactori: Ioan Mărginean,
Manuela Sofia Stănculescu